

Natuurdagboek
30 maart 2023

Spreeuwen in de treurwilg

Vond ik spreeuwen altijd al leuk, sinds ik het boek *De spreeuw* schreef ben ik helemaal gek op ze. Hoe slecht het ook met ze gaat, ze blijven opgewekt neuriën, zingen en zwermen. Dat zwermen zetten ze nu een paar weken in de vakantiestand. Tijd om te broeden!

Spreeuwen broeden tegelijkertijd. Dat geldt voor meer soorten, maar zo tegelijkertijd als spreeuwen wordt er zelden gebroed. In drie aprieldagen tijd komen bijna alle spreeuwenkuikens uit, en in drie meidagen verlaten ze massaal hun holen.

Massaal is tegenwoordig helaas een overstatement. In mijn kindertijd waren spreeuwen 's lands talrijkste broedvogels, inmiddels zijn ze met 80 procent gezakt en uit de top-10 gekukeld. Ze eten emelten, de larven van langpootmuggen, en die leven in grasland. Het meeste grasland echter is boerenland en daar hebben insecten en hun larven het zwaar.

Tien jaar geleden had ik twee paar spreeuwen onder mijn dak. Dat halveerde tot één paar. De laatste jaren broedden er geen spreeuwen meer, tot mijn verdriet. Ik genoot altijd van hun gevlug met grassprietten in maart/april, van hun verpletterende arbeidsethos om larven uit het gras (en rupsen uit de struiken) te halen en van 4 tot 23 uur naar hun schmierende gezin onder de dakpannen te brengen, en hoe ze in mei de kersenboom stripten, alvorens de buurt, de stad uit te vliegen. In september kwamen ze dan even langs. Dat stopte. Wat een gemis.

Tot er afgelopen herfst weer spreeuwen kwamen buurten. En nu hoor ik ze al maanden zingen en pruttelen. Ze scharrelen soms door de tuin maar naar het dak vliegen ze niet.

Tijdens de orkaan van oktober 2013 knapte een enorme treurwilg af. De boom viel precies in de richting van mijn huis, met zijn top in mijn tuin. Er kwamen lieden met motorzagen. Er bleef een 7 meter hoge stam achter. Daarin hamerden spechten vorig jaar een hol. En nu hebben de spreeuwen het gekraakt. Ik zie ze in- en uitvliegen.

Koos Dijksterhuis

FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

Stichting Aap reportage

Bijna 90 procent van de exotische dieren die Stichting Aap uit Europese circussen redde, heeft mentale of fysieke problemen. 'Bijna alle geredde dieren hebben jarenlange zorg van specialisten nodig.'

'Als circusdieren niet meer kunnen optreden, worden ze een **zittende attractie**'

tekst **Louël de Jong**
foto's **Olaf Kraak**

Chimpansee Buddy springt wild in zijn verblijf. Hij stamp, blaast een soort trompetgeschal en smakt zichzelf met gespreide armen tegen het gaas. Het volgende moment rent hij rechttop langs de hele

lengte van het hekwerk – klappend, zoals hij dat moest in de piste om het circuspubliek te vermaken.

Hij is onrustig door ons bezoek. Als hij zijn lip optrekt, is een tandeloze mond te zien: zijn tanden zijn er in het circus uitgetrokken zodat hij niemand kon bijten. Dan rommelt hij wat. "Pas op, hij is uitwerpselen aan het verzamelen om te gooien. Houd afstand", waarschuwt David van Gennep, directeur van Stichting Aap.

Als de worp uitblijft, gaat Van Gennep gehurkt bij het gaas zitten. Het dier wordt kalm. Van Gennep praat tegen hem en communiceert ook met zijn handen. Even later

kriebelt Buddy door het gaas met een takje over de hand van de directeur.

Jaren geleden kwam Stichting Aap deze chimpansee op het spoor. Hij woonde in een kaal verblijf bij een vuilstort in Spanje. Voordien was hij jarenlang circusaap. Ook bij de vuilstort werd hij slecht verzorgd en uitgebuit ter vermaak van de medewerkers. Pas toen het papierwerk rond was, in 2008, kon Buddy worden gered.

Van Gennep was daarbij: "Hij zat intussen in een klein hokje van een tijdelijke opvang, compleet verwaarloosd. Ik kreeg pas contact met hem toen hij mijn veters mocht strikken. Zo kon ik hem verdoven en konden we hem meenemen naar Nederland. Vergis je niet, deze dieren zijn oersterk en levensgevaarlijk. Het gaat nu een stuk beter met hem, maar hij zal nooit naar een dierenpark kunnen. Hij kan niet aarden in een groep. Van nature is hij een leider, maar ze leerden hem om compleet afhankelijk te zijn."

Knieschijfjes

Als we naar de andere verblijven lopen, vraagt Van Gennep ons bij elkaar te blijven. De getraumatiseerde apen – chimpansees, makaken, bavianen – raken van slag als we verspreid lopen. Groepsgedrag herkennen

ze, dan is er een leider, dan klopt het.

Het onlangs verschenen rapport *The Darkness Behind the Spotlights* bevat een analyse van de gezondheid van 73 dieren die Aap tussen 2015 en 2021 uit Europese circussen redde. De onderzochte dieren – vooral leeuwen, tijgers, poema's en apen – hebben allemaal ten minste één jaar opgetreden, onder meer in Europese circussen. Bijna 90 procent van de dieren had mentale of fysieke klachten. Dan hebben we het niet over een sneetje of een beetje mager, maar over serieuze klachten waarvoor langdurige zorg van dierenartsen en gedragsdeskundigen nodig was.

"Tanden die eruit zijn gerost bijvoorbeeld, met abcessen als gevolg. Zou het dier een mens bijten, dan was men niet direct dood. Bij tijgers waren nagels met wortel en al eruit getrokken, ook om niet dodelijk te zijn. Jonge, beweeglijke chimpansees kregen schoentjes aan, zodat ze niet konden klimmen en ontsnappen, maar nog veel erger was dat hun knieschijfjes kapot werden geslagen. Daarom zie je deze dieren in circussen vaak lopen als oude mannetjes."

Ook krijgen ze bij Aap tijgers en leeuwen binnen die hun eigen ledematen aanvreten van de stress. En dieren die te lang in een kooitje van 2 bij 2 meter zaten: in veel cir-

Chimpansees bij de dierenopvang van Stichting Aap.

50 jaar Aap

Stichting Aap viert haar 50-jarig bestaan. Aap vangt exotische zoogdieren in nood op en pleit voor betere dierenwelzijnswetten in heel Europa. Daarbij richten ze zich op dieren in de entertainmentwereld, het bezit van exotische huisdieren en illegale handel.

Naast een opvangcentrum in Almere is er ook één in Spanje waar vooral leeuwen, tijgers en andere grote katachtigen verblijven. Momenteel hebben ongeveer 540 dieren onderdak bij Aap, ook kleinere soorten zoals servals, witbuikegels en wasberen.

De financiering komt grotendeels van donateurs en de Nationale Postcode Loterij.

menten, contracten, certificaten en een traceerbare reisroute. Alleen al voor dit papierwerk heeft Van Gennep zes mensen in dienst.

Ter plekke is er vaak politiebegeleiding. “Maar we hebben meermaals meegemaakt dat de Franse of Duitse politie ineens was vertrokken en wij daar stonden op zo’n circusterrein. Dat was heel, heel onplezierig. Dat ik dacht: ik zou het leuk vinden om vanavond weer thuis te komen. Of men stond klaar met een jachtgeweer – toen was de politie er overigens wel bij. Ook zijn we weleens gevluht, zonder dieren.”

Het gaat om duizenden wilde dieren die worden gehouden in honderden Europese circussen. Frankrijk is van oudsher het land van de kleine circusjes op dorpspleinen en campings, Duitsland en Italië hebben nog

‘Ook een olifant gaat niet voor niets met een gekantelde baarmoeder op een krukje zitten’

cussen treden wilde dieren niet meer op, omdat ze toch te gevaarlijk zijn of niet meer in staat om op te treden en dan worden ze een zittende attractie. En dan is er nog het veel bekritiseerde frequente en stressvolle vervoer in krappe kooien, vaak in de brandende zon.

Regelgeving

We zitten inmiddels in Van Genneps kantoor op het enorme terrein van Aap in Almere. Aan de muur hangen ingelijste oorkondes: Dierenbeschermers van het jaar 2004, Erkend Goed Doel, van de Partij voor de Dieren. Ook heeft hij de passage uit het regeerakkoord van 2012 ingelijst, waarin Rutte en Samson het verbod op wilde dieren in circussen vastlegden.

De meeste EU-lidstaten hebben hun regelgeving omtrent wilde dieren in het circus inmiddels aangepast, of een verbod ingesteld. Grote uitzondering qua dierenwelzijn is Duitsland. Daar zijn wel wat richtlijnen, maar die verschillen per deelstaat en zijn lastig te handhaven in reizende circussen.

Van Gennep komt veel in Brussel, praat met politici, is voorzitter van een alliantie van Europese opvangcentra. Vorige maand vierde hij groot nieuws uit Spanje: het Con-

gres had de eerste nationale dierenwelzijnswet goedgekeurd. De stieren uit de stierenvechtsector zijn hierin niet opgenomen, wel is nu ook daar een landelijk verbod op circussen met wilde dieren.

En dat is mooi, want pas met de wet achter zich kunnen Van Gennep en collega’s dieren ophalen uit erbarmelijke omstandigheden en wordt dierenleed in de toekomst voorkomen. “Het is een prachtige mijlpaal, die gonst hier nog na. Want tegelijk komt er óók nog een Spaanse positieflist (een lijst van inheemse en exotische dieren die particulieren wél zonder vergunning mogen houden, de rest is dus verboden, red.). Dat is belangrijk, juist vanwege de Spaanse verbanden van oudsher met Zuid-Amerika. Het land is toegangspoort voor dieren smokkel via zee.”

Circusfamilies

De romantiek van met je opa en oma naar een circus met wilde dieren gaan, is aan het verdwijnen. Het publiek is niet meer zo happig om dieren te zien die kunstjes doen. Het is een bewustwordingsproces dat langzaam tussen de oren is gekropen. Over dierenwelzijn is nu meer bekend en er wordt meer over gesproken.

Van Gennep: “Tegelijkertijd realiseer ik me

heel goed dat de circuswereld voor veel mensen een leven is, geen vak. Ik vind het niet goed hoe ze hun dieren behandelen, maar de circusfamilies die er nog zijn weten niet beter. Het is niet zo dat ze expres slecht voor hun dieren zorgen. Maar het is een hard bestaan en zo dressereren ze ook hun wilde dieren. Train maar eens een tijger, veel succes.”

“En een olifant gaat niet voor niks met een gekantelde baarmoeder op een krukje zitten. De zware ingewanden vallen gewoon naar beneden als het dier niet in de natuurlijke houding staat. Alle olifantkoeien in circussen hebben last van baarmoedercollapsen, waarbij de baarmoeder via de vagina naar buiten komt. En die moet terug.”

Angst en afhankelijkheid wordt jong aangeleerd, de wilde dieren zijn de rest van hun leven getraumatiseerd – mentaal en fysiek. Zo heeft chimpansee Buddy als baby geleerd geen oogcontact te maken. Zoals bij veel dieren is dat een trigger voor agressie en dat moeten ze in het circus niet hebben. Ze weten niet hoe een wild dier te zijn.

Stichting Aap wordt doorgaans niet met open armen ontvangen als ze dieren komen ophalen. Sowieso is het een enorm complexe onderneming met veel officiële docu-

wel grote circussen. Maar ook Italië is bezig met een verbod op het houden van wilde dieren. “Het mooiste, maar dat lukte vaak niet, is ervoor te zorgen dat die circussen zichzelf eruit kunnen trekken met nieuwe acts. Hen een soort overbruggingstijd bieden. Ik ben niet per se voor een uitkoopregeling.”

Stichting Aap kan lang niet alle circusdieren in nood opvangen. Moeten ze ook niet willen, volgens de directeur. Daar is geen geld en ruimte voor, maar vooral moeten ze zich inzetten voor betere wet- en regelgeving. Bruggen slaan, zodat minder dieren hulp nodig hebben.

Op het spoor

Als kind ving Van Gennep al dieren op, hij werd viroloog en werkt sinds 1981 bij Aap en is er vaak bij als ze dieren redden. Hij wéét hoe kwetsbaar dieren zijn en ziet de ellendige gevolgen van uitbuiting.

En toch verraste het eigen recente rapport hem: “Als ik teruglees hoe ongehoord veel werk onze dierenartsen en gedragspecialisten hebben gehad om zoveel circusdieren weer op het spoor te krijgen, dan vind ik dat ongelooflijk. En het motiveert me nóg meer om te strijden voor een Europees verbod op wilde dieren in het circus.”